

Hekkende sjøfugl i Buskerud 2013 – Drøbaksund og Vestfjorden

Svartbak. Foto Morten Bergan.

Av

Geir S. Andersen og Morten Bergan

Norsk Ornitologisk Forening,
avd. Oslo og Akershus

Sammendrag

Årets tellinger viste en oppgang på 8 % i antall hekkende par sjøfugl i rapportområdet. Totalt fant vi 924 hekkende par av de artene tellingene omfatter, mot 857 i 2011. Oppgangen skyldes i hovedsak etableringen av en hettemåkekoloni på Hjelpskjæra og mindre oppgang for en rekke arter ellers, som mer enn oppveiet en kraftig nedgang i ærfuglbestanden. Storskarv ble funnet hekkende i registreringsområdet for første gang, på Sundbyholmene, og dette er også første kjente hekking i indre Oslofjord.

Omkring 94 % av bestanden hekket på fredete lokaliteter, omtrent det samme som i 2011.

Bakgrunn

Indre Oslofjord har et rikt fugleliv, men er også friluftsområde for befolkningen i Stor-Oslo med omegn. Det innebærer at sjøfuglenes hekkeplasser, oppvekstområde og næringsområder i sommerhalvåret er sterkt preget av ulike fritidsaktiviteter med mye menneskelig aktivitet, både i strandsonen og til sjøs. Det er konkurranse om bruken av skjær, holmer og strender.

Utover på 1970-tallet ble konflikten mellom sjøfugler og friluftsliv viet mye oppmerksomhet. 4 lokaliteter i rapportområdet ble fredet i 1978, ytterligere 4 i 2009, slik at det fra 2011 var 8 fredete lokaliteter i Buskeruddelen av indre Oslofjord fra Drøbaksund til Vestfjorden.

For å følge utviklingen av sjøfuglbestandene, gjennomfører Fylkesmannen i Buskerud jevnlig tellinger av hekkebestandene av de ulike sjøfuglartene. Denne rapporten viser resultatet av tellingene i Drøbaksund og Vestfjorden i 2013, forrige telling i samme område ble gjort i 2011. Andre utfører tilsvarende tellinger i Breidangen og Drammensfjorden lenger sør.

Metode og feltarbeid

Tellingene er som vanlig gjennomført som reirtellinger, i år 20. mai. På de fleste lokalitetene har vi gått i land, på enkelte mindre og oversiktlige lokaliteter ble rugende fugler talt fra båt. Da ternene ikke har fullagt på telledato har man i Oslo og Akershus en egen «ternetelling» omkring 10. juni. Så er ikke tilfellet i Buskerud. Ternetallene er derfor ganske sikkert lavere enn den virkelige bestanden.

Resultater

Årets tellinger ga 924 par sjøfugl totalt, eksklusive gravand og siland, som vi bare teller voksne individer av (ikke reir). Dette er en oppgang fra 857 i 2011. 865 par hekket på fredete lokaliteter (opp fra 813 i 2011).

Den totale oppgangen på 67 hekkende par skyldes i hovedsak etablering av en hettemåkekoloni på 117 par, mens det i 2011 bare hekket 4 par. Det var imidlertid også oppgang for en rekke andre arter, og for både knoppsvane, hvitkinngås og svartbak registrerte vi den høyeste hekkebestanden noensinne siden overvåkingen startet på 1970-tallet. Storskarv ble funnet hekkende i registreringsområdet for første gang. På den annen side ble det registrert en nedgang på over 100 par for ærfugl, etter en usedvanlig sterk oppgang i bestanden for denne arten fra 2009 til 2011. Se Artsgjennomgang under for en detaljert gjennomgang av de enkelte artene. Fullstendige resultater, med antall par av hver art per lokalitet, er vist i tabell 1. Vi har også kommentert bestandsendringer for hver enkelt fredet lokalitet.

Forklaring på kolonneoverskriftene i tabell 1 og de mindre tabellene for de fredete lokalitetene er som følger:

Ssk=storskarv, **Kns**=knoppsvane, **Kg**=kanadagås, **Hg**=hvitkinngås, **Gg**=grågås, **Sa**=stokkand, **Æf**=ærfugl, **Tj**=tjeld, **Rs**=rødstilk, **Hm**=hettemåke, **Fm**=fiskemåke, **Gm**=gråmåke, **Sm**=sildemåke, **Sb**=svartbak, **Mt**=makrellterne

1) Fredete lokaliteter

Storskjær; Hurum – naturreservat opprettet i 1978

År	Sum	Kns	Gg	Æf	Tj	Gm	Sm	Sb
2009	166	1		12	1	123	26	3
2011	205	1	3	55	1	115	28	2
2013	265	1	1	58	1	159	40	5

Oppgang for de fleste arter. Lokaliteten har nå den største stormåkekolonien i registreringsområdet, og den største gråmåkekolonien.

Hjelpskjæra; Røyken – naturreservat opprettet i 2009

År	Sum	Kns	Æf	Tj	Hm	Fm	Sm	Mt
2009	13	1	2			3	1	6
2011	9	1			1	2		5
2013	123	1		2	117	3		

Den eneste hettemåkekolonien i registreringsområdet hadde etablert seg her, mens det var liten endring for andre arter. Historisk sett har Hjelpskjæra vært en god lokalitet for hettemåke i området. Fordelingen på hhv. Østre og Vestre Hjelpskjær er vist i tabell 1.

Sundbyholmene; Røyken – naturreservat opprettet i 1978

År	Sum	Ssk	Kns	Kg	Hg	Gg	Sa	Æf	Tj	Fm	Gm	Sm	Sb
2009	272				5	1	1	85	2	2	77	88	11
2011	347				4			158	1		63	110	11
2013	248	1	1	1	8			84	1	1	56	84	11

Kraftig nedgang for ærfuglen her som i hele området ellers, og også en markert nedgang for grå- og sildemåke. Det var flere tomme stormåkereir her og tegn til predasjon i en eller annen form, kanskje mink. Fordelingen på hhv. Søndre, Midtre og Nordre Sundbyholmen er vist i tabell 1.

Demmekilskjær; Røyken – naturreservat opprettet i 2009

År	Sum	Æf	Tj	Hm	Fm	Gm	Mt
2009	14	4	1	2	6	1	
2011	7		1		4	2	
2013	9		1		5	2	1

Liten endring.

Høvikskjæra; Røyken – naturreservat opprettet i 2009

År	Sum	Hg	Æf	Tj	Rs	Gm	Sm	Sb
2009	125	2	51		1	35	23	13
2011	120	2	64	1		16	24	13
2013	95	3	35			18	21	18

Svært liten endring for de fleste arter, med unntak av en markert nedgang for ærfuglen. Det lå en renspist beverskalle her, kanskje har havørna tatt den med ut her.

Dyna; Røyken – naturreservat opprettet i 2009

År	Sum	Kg	Æf	Tj	Gm	Sm	Sb	Mt
2009	39		13		8	13	5	
2011	52		24		7	18	3	
2013	55	1	22	1	15	14	1	1

Få endringer fra 2011, foruten en liten omfordeling mellom grå- og sildemåke. Fordelingen på hhv. Dyna, Flåskjær og Skurven er vist i tabell 1.

Gjeitungsholmen; Røyken – naturreservat opprettet i 2009

År	Sum	Hg	Gg	Sa	Æf	Tj	Hm	Fm	Gm	Sm	Sb	Mt
2009	40				2	2		20	13	2		1
2011	73		2		14		3	14	31	3	1	5
2013	71	3	1	2	12	4		15	30	3	1	

En svært stabil og artsrik koloni.

Storskarvens reire på Sundbyholmen. Treet er allerede guanodødt. Foto Morten Bergan.

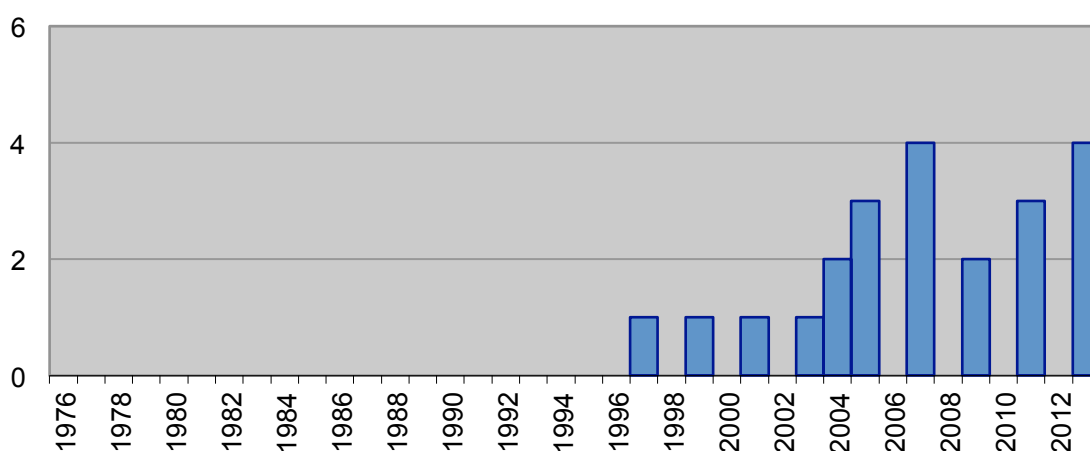
2) Artsgjennomgang

Figurene under tegnet på grunnlag av tellinger i perioden 1980–2013. Fra 1980 til og med 1989 ble området talt årlig. Deretter var det et opphold til 1995, hvorefter området er talt opp annethvert år. Dette er viktig å ha i minne når man studerer figurene. For enkelte arter er det også talt opp antall hekkende par i noen mellomår. Markering av antall i figurene *før* 1980 refererer til mer tilfeldig informasjon, markering av antall i liketalls årstall etter 1990 refererer til spesialtellingene.

Storskarv (Ssk) *Phalacrocorax carbo*

Reir med ett egg på Nordre Sundbyholmen representerer det første hekkefunnet av arten i vårt registreringsområde i Buskerud og i indre Oslofjord i det hele tatt. Arten har i noen år hekket i Drammensfjorden (Saltskjær) og i noe lengre tid på lokaliteter i Østfold og langs kysten av Sør-Norge, etter en kraftig bestandsøkning i landene sør for oss gjennom flere tiår. Det er underarten *P. c. sinensis* («mellomskarv») det er snakk om, og ikke den i Nord-Norge hekkende nominatunderarten. Mellomskarven hekker helst i trær og guanoen deres dreper ofte reirtrærne. Dette var allerede tilfelle for den lille hekkefurua på Sundbyholmen. Dersom arten skulle få fotfeste og spre seg videre, så bør forvaltningen være forberedt på at det kan bli møtt med noe mishag både fra fiskere og deler av friluftsfolket.

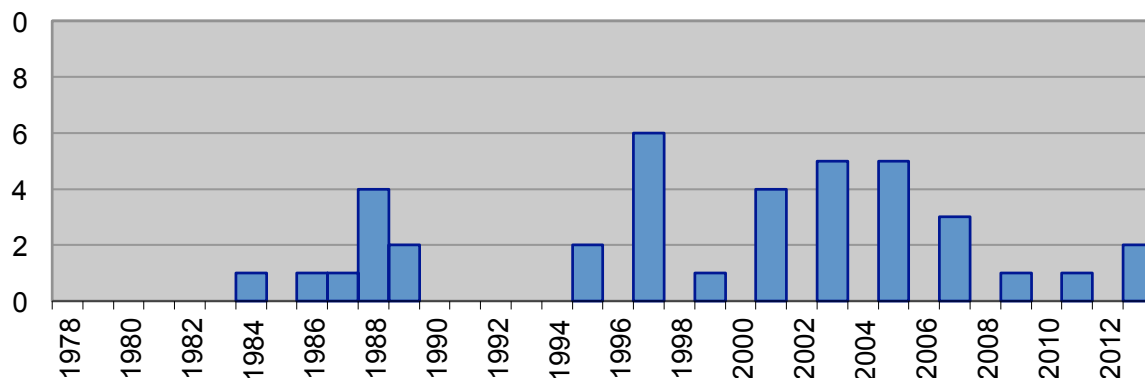
Knoppsvane (Kns) *Cygnus olor*

Figur 1. Antall hekkende par knoppsvane 1980–2013.

4 hekkende par, opp fra 3 i 2011. Sundbyholmene og det lille «Kraftskjæret» » (navnløst skjær i sundet mellom Killingholmen og fastlandet) var nye hekkelokaliteter i forhold til 2011, men Sundbyholmene har vært i bruk før. Paret i Sandspollen hekket ikke. Knoppsvanen ble funnet hekkende i området første gang i 1997.

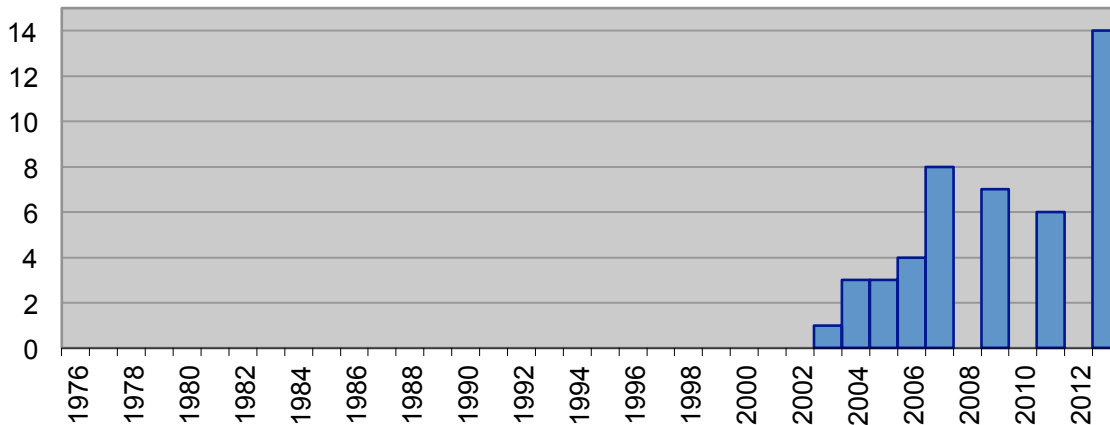
Kanadagås (Kg) *Branta canadensis*

Figur 2. Antall hekkende par kanadagås 1980–2013.

To hekkende par, på hhv. Søndre Sundbyholmen og Skurven. Dette er omtrent som normalt, se fig. 2. Første hekkefunn i rapportområdet ble gjort i 1984. Lenger inn i fjorden har forvaltningstiltak som skadefelling og eggpunktering redusert hekkebestanden, og det kan nok også være forklaringen på at arten ikke ekspanderer videre i Buskerudskjærgården.

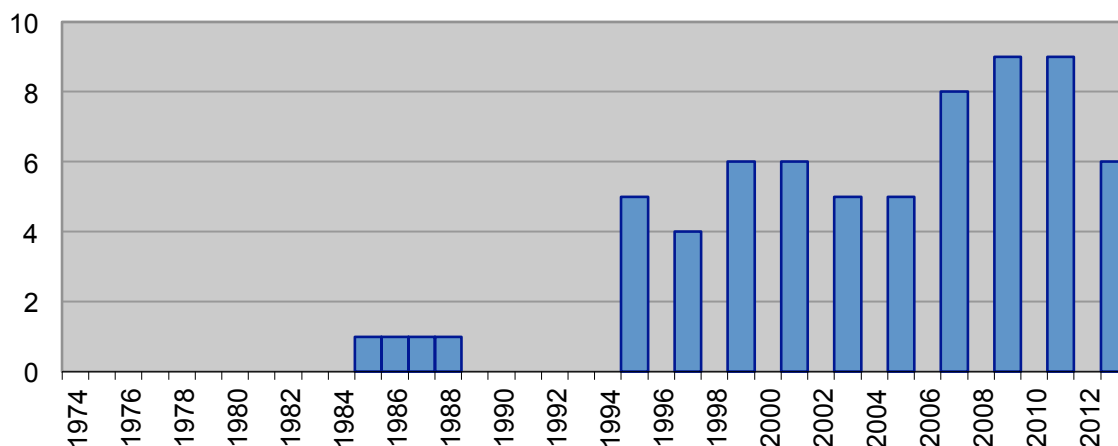
Hvitkinngås (Hg) *Branta leucopsis*

Figur 3. Antall hekkende par hvitkinngås 1980–2013.

14 hekkende par er ny rekord og en klar oppgang fra bestandsnivået 2007–2011. Det var fire par på både Søndre og Nordre Sundbyholmen og tre hver på Høvikskjæra og Geitungholmen. Arten viser klar fremgang i Norge. I Oslo og Akershus ble det funnet 324 par i år, og der øker arten til tross for at det iverksettes bestandsregulerende tiltak. Den klare økningen i registreringsområdet i år kan være en tilfeldighet, men det finnes en liten mulighet for at noen fugler kan ha flyttet på seg etter at den største kolonien i O&A har blitt sterkt redusert p.g.a. rev. Hvitkinngåsa hekket første gang i rapportområdet i 2003.

Grågås (Gg) *Anser anser*

Figur 4. Antall hekkende par grågås 1980–2013.

6 hekkende par, en nedgang fra 2011. Bestanden har holdt seg ganske stabil i nærmere 20 år nå, men med en svak tendens til økning over tid. Årets nedgang kan skyldes den lange og forholdsvis harde vinteren, som kan ha gjort at en del av hunnfluglene ikke har hatt god nok kondisjon til å hekke. Grågåsa er den eneste av gåseartene som ikke er gjenstand for bestandsregulerende tiltak.

Gravand *Tadorna tadorna*

Vi registrerte 2 voksne fugler i alt. I perioden 1997–2005 talte vi opp 7–10 individer, i perioden 2007–2011 1–3 individer per år. Bestanden har sunket til et lavere nivå også lenger nord i fjorden, muligens p.g.a. bedret vannkvalitet og derav dårligere mattilgang på mudderflatene.

Stokkand (Sa) *Anas platyrhynchos*

To hekkende par dette året, mot 0 i 2011, 1 i 2009 og 2 i 2007. Begge reirene lå på Geitungsholmen, en lokalitet vi ofte finner stokkandreir på. I perioden 1980–89 fant vi 1–6, i gjennomsnitt 3 reir hvert år, mens vi i perioden 1997–2011 har funnet 0–5, i gjennomsnitt snaut 2 reir. Stokkanda bruker skjær og holmer kun som reirplass. Etter hekking tar de normalt ungene med til ferskvannsdammer på fastlandet. Hettemåkekolonier er gode og trygge hekkeplasser. Etter hvert som hettemåkene har blitt borte fra fjorden, har det følgelig også blitt færre egnede hekkelokaliteter for stokkanda.

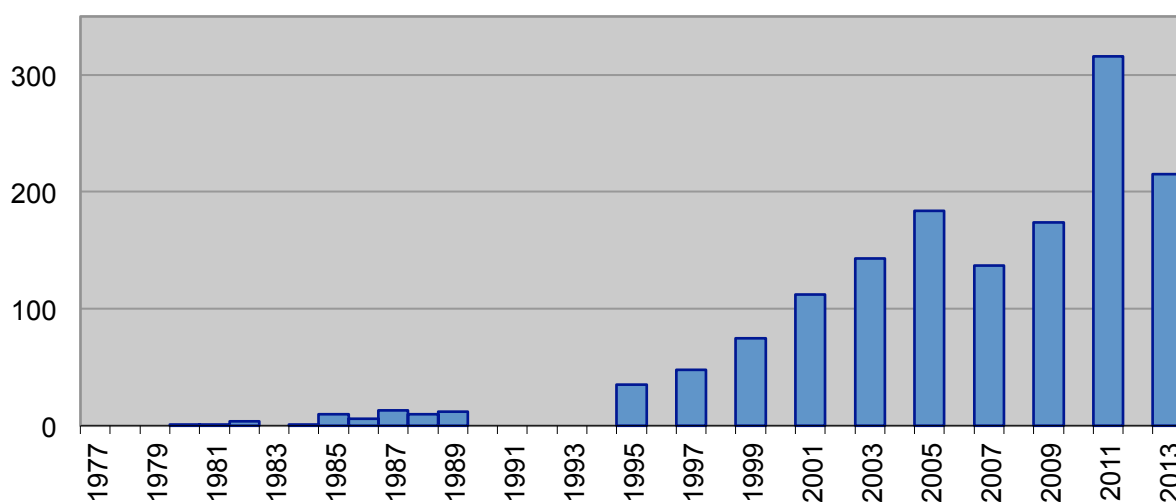
Siland *Mergus serrator*

Vi talte opp 23 individer på vann og strand, mot 10–47 1997–2011, i gjennomsnitt 28. Det kan virke som om silandbestanden nå har stabilisert seg, etter kraftig oppgang fra omkring 1975 og frem til 1995.

Rødstilk (Rs) *Tringa totanus*

Ingen fugler registrert i år heller. Rødstilkbestanden i indre Oslofjord balanserer på randen av utryddelse. Det kan være flere årsaker til dette, men rensingen av fjorden og følgende minsket næringstilgang på mudderflatene kan være en av dem, den generelle og kraftige nedgangen i hettemåkebestanden en annen, økende predasjon p.g.a. økende stormåkebestand en tredje, økte forstyrrelser fra friluftslivet en fjerde og gjengroing av kyststrandenger en femte. Det er nok å ta av.

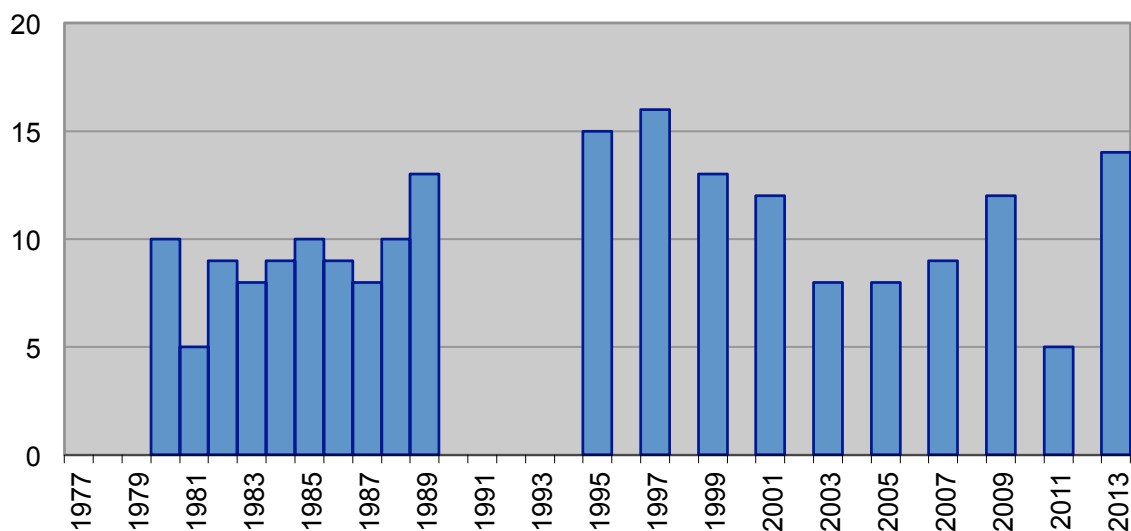
Ærfugl (Æf) *Somateria mollissima*

Figur 5. Antall hekkende par ærfugl 1980–2013.

215 reir er en kraftig og uventet nedgang fra 316 reir i 2011, men er likevel det nest høyeste bestandstallet vi har registrert. De største koloniene var 56 og 28 reir på hhv. Søndre og Nordre Sundbyholmen og 35 på Høvikskjæra. Fig. 7 viser at mens bestanden øket jevnt frem til 2005, så har det senere vært større fluktuasjoner. Våre tellinger kan ikke gi svar på denne variasjonen. Det mest nærliggende svaret ville være at det er variasjoner i næringstilgangen. Eventuelt kan det være utilstrekkelig tilgang til gode reirplasser, slik at vind og høyvann om våren år om annet tar med seg mange reir.

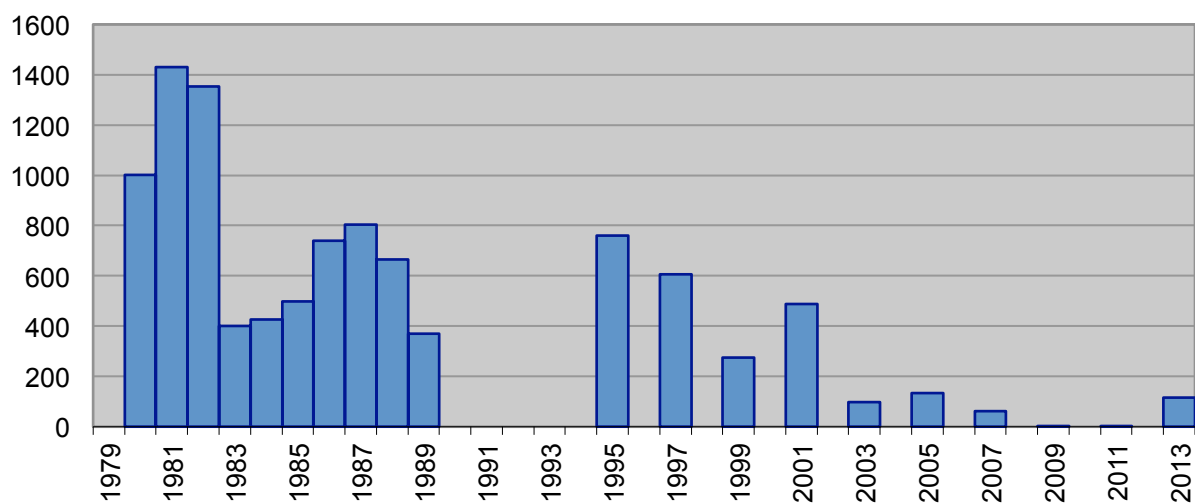
Tjeld (Tj) *Haematopus ostralegus*

Figur 6. Antall hekkende par tjeld 1980–2013.

14 hekkende par er et høyt antall og en solid oppgang fra 5 par 2011.

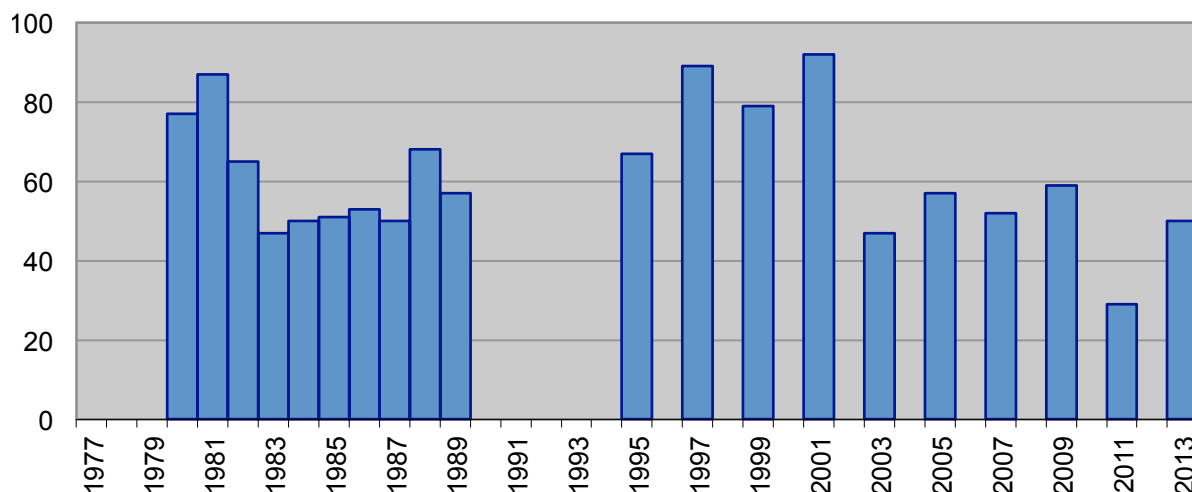
Hettemåke (Hm) *Larus ridibundus*

Figur 7. Antall hekkende par hettemåke 1980–2013.

117 hekkende par er det høyeste siden 2005. Arten flytter ofte koloniene sine, og i år hadde en ny koloni etablerte seg på Østre Hjelpskjær. Så selv om den langsiktige trenden er en jevn tilbakegang, så er det ikke uventet at det kan komme oppgang enkelte år innimellom.

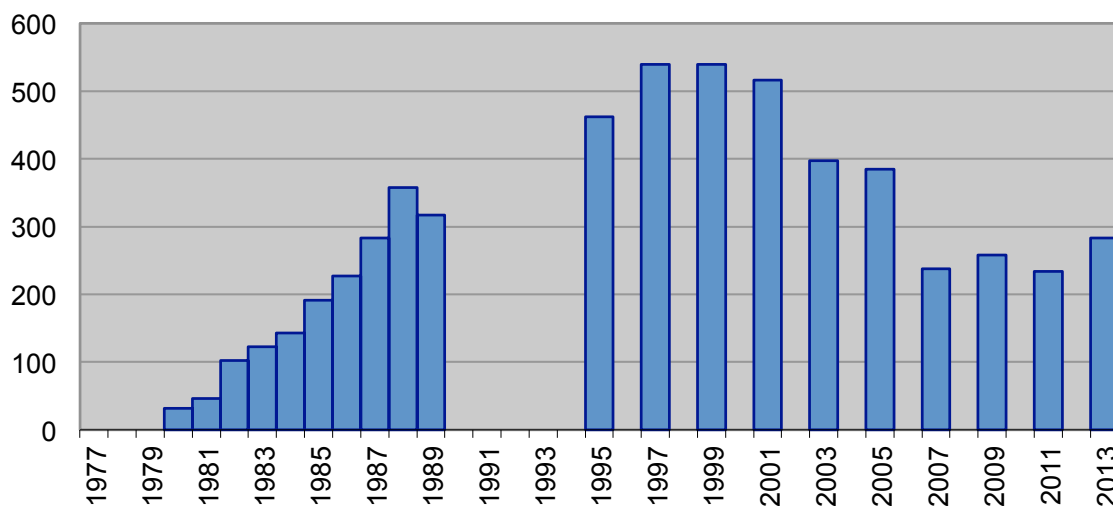
Fiskemåke (Fm) *Larus canus*

Figur 8. Antall hekkende par fiskemåke 1980–2013.

50 hekkende par er en markert oppgang fra 29 i 2011, og bestanden er nå tilbake på det normale. Den har ligget på mellom 40 og 60 par siden 2003, se fig. 11. De største koloniene var 15 par på Geitungholmen og 14 par på Ramtonholmen.

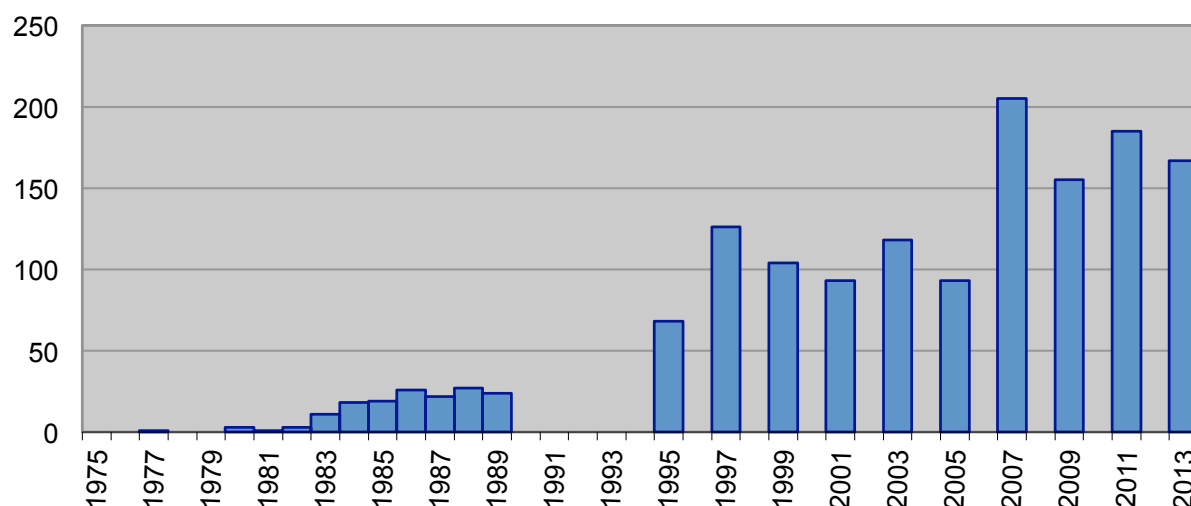
Gråmåke (Gm) *Larus argentatus*

Figur 9. Antall hekkende par gråmåke 1980–2013.

283 par er en oppgang fra 234 i 2011. Etter en nedgang fra slutten av 1990-tallet har bestanden nå holdt seg noenlunde stabil siden 2007. Storskjær i Hurum holdt over halvparten av parene med sine 159 par. Deretter fulgte 30 par på både Geitungholmen og Nordre Sundbyholmen og 25 par på Søndre Sundbyholmen.

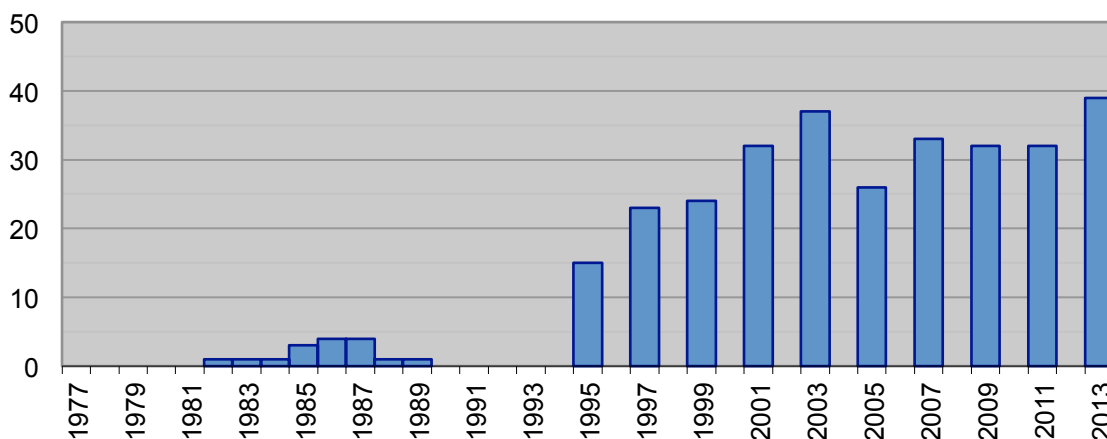
Sildemåke (Sm) *Larus fuscus*

Figur 10. Antall hekkende par sildemåke 1980–2013, med et tilfeldig funn også fra 1977.

En liten nedgang, nå 167 par, mot 185 par i 2011. De største koloniene var Søndre Sundbyholmen med 50 par, Storskjær med 40 og Nordre Sundbyholmen med 33. På lang sikt er bestanden i økning, men den har vært ganske stabil de siste 10 årene.

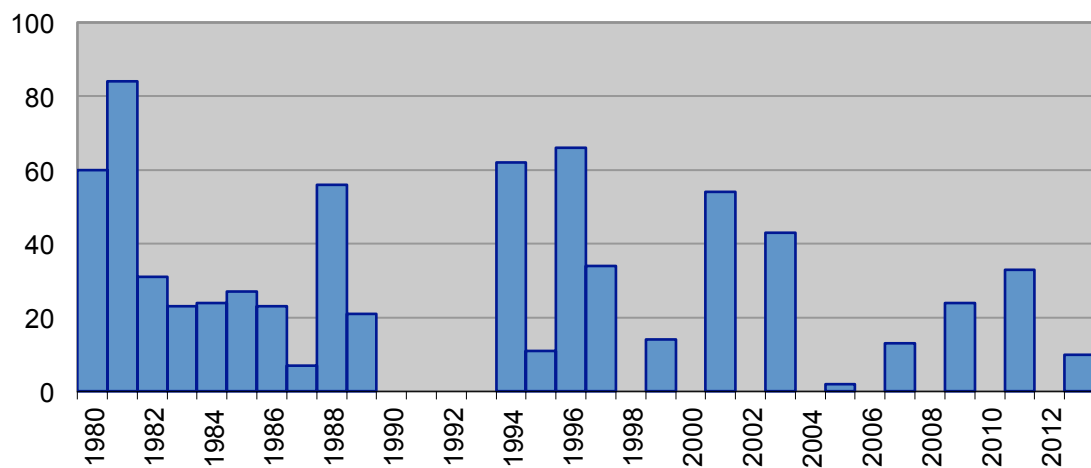
Svartbak (Sb) *Larus marinus*

Figur 11. Antall hekkende par svartbak 1978–2013.

39 par er ny rekord og en oppgang på 7 par fra 2011. Som for sildemåke og gråmåke har svartbakbestanden holdt seg ganske stabil de siste årene. Den store kolonien på Høvikskjæra har vokst til 18 par, mens det var 7 par på Søndre Sundbyholmen og 5 par på Storskjær.

Makrellterne (Mt) *Sterna hirundo*

Figur 12. Antall hekkende par makrellterne 1980–2013.

I år var det bare 10 par å se på registreringstidspunktet. Det er lavt, men likevel vanskelig å vurdere, for ankomst og eggleggingstidspunkt varierer en hel del. Enkelte år legger nok mange av parene egg etter at vi har gjort våre tellinger.

Ærfugl viste en kraftig nedgang i 2013. Her en kall. Foto Morten Bergan.

Annet

Vi fant ingen forvaltningsmessige uregelmessigheter under årets tellinger.

Havørn og fiskeørn er ingen egentlige sjøfugler, men begge er vanntilknyttete arter som har hekket i Drøbaksund siden 2008. Havørna fikk frem to unger (P.W. Færgestad pers. med.).

Svartbak og tjeld i sommervarmen. Foto Morten Bergan.

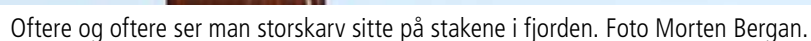
3) Tabeller

BUSKERUD 2013: Drøbaksund og Vestfjorden

Lokalitet	Kommune	Dato	Sum	Ssk	Kns	Kg	Hg	Gg	Sa	Æf	Tj	Rs	Hm	Fm	Gm	Sm	Sb	Mt
Storskjær*	Hurum	20.mai	265		1			1		58	1				159	40	5	
Sandspollskjær	Hurum	20.mai	12											4			1	7
Sandspollen	Hurum	20.mai	1					1										
Rognholmen	Hurum	20.mai	2								1			1				
Kavringen	Hurum	20.mai	6								1			4			1	
Furuholmen	Hurum	20.mai	3					1		1								1
"Kraftskjær"	Røyken	20.mai	3		1									2				
Klaueholmen	Røyken	20.mai	2							1				1				
Østre Hjelpskjær*	Røyken	20.mai	121		1						1		117	2				
Vestre Hjelpskjær*	Røyken	20.mai	1								1							
Hjelpstein	Røyken	20.mai	1											1				
Torvøya	Røyken	20.mai	3					1		2								
Søndre Sundbyholmen*	Røyken	20.mai	145		1	1	4			56	1				25	50	7	
Midtre Sundbyholmen*	Røyken	20.mai	3												1	1	1	
Nordre Sundbyholmen*	Røyken	20.mai	100	1			4			28				1	30	33	3	
Høvikskjæra*	Røyken	20.mai	95				3			35					18	21	18	
Demmekilskjær*	Røyken	20.mai	9								1			5	2			1
Ramtonholmen	Røyken	20.mai	26					1			2			14	3	5	1	
Dyna*	Røyken	20.mai	1															1
Flåskjær*	Røyken	20.mai	30							8	1				8	13		
Skurven*	Røyken	20.mai	24			1				14					7	1	1	
Geitungholmen*	Røyken	20.mai	71				3	1	2	12	4			15	30	3	1	
Sum 2013			924	1	4	2	14	6	2	215	14	0	117	50	283	167	39	10
Sum 2011			857	0	3	1	6	9	0	316	5	0	4	29	234	185	32	33
% endring 2011–2013			+7,8	+++	+33,3	+100,0	+133,	-33,3	+++	-32,0	+220,5	+/-	+++	+72,4	+18,9	-9,3	+21,9	-69,7

Tabell 1. Hekkelokaliteter 2013. *=fredet lokalitet.

Kns=knoppsvane, **Kg**=kanadagås, **Hg**=hvitkinngås, **Gg**=grågås, **Sa**=stokkand, **Æf**=ærfugl, **Tj**=tjeld, **Rs**=rødstilk, **Hm**=hettemåke, **Fm**=fiskemåke, **Gm**=gråmåke, **Sm**=sildemåke, **Sb**=svartbak, **Mt**=makrellterne

leder@nofoa.no